

De Staat der Nederlanden
Ministerie van Veiligheid en Justitie
T.a.v. De minister van Veiligheid en Justitie, mr. I.W. Opstelten
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Amsterdam, 30 december 2014

Betreft: Betreft: Internetconsultatie ontwerp-wetsvoorstel aanpassing Wet bewaarplicht
Ons kenmerk: Ons kenmerk: 20140152/OV/LT
E-mail: E-mail: blokhuis@boekx.com, volgenant@boekx.com

Geachte heer Opstelten,

Namens het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten treft u hieronder de reactie op het concept-wetsvoorstel tot wijziging van de Telecommunicatiewet en het Wetboek van Strafvordering in verband met de bewaring van gegevens die zijn verwerkt in verband met het aanbieden van openbare elektronische communicatiediensten (hierna: "het wetsvoorstel"), zoals onlangs ter consultatie voorgelegd.¹

Het wetsvoorstel komt onvoldoende tegemoet aan de bezwaren van het Europese Hof van Justitie in het arrest van 8 april 2014, waarin de Dataretentierichtlijn met terugwerkende kracht ongeldig is verklaard.² Het door de regering in vervolg daarop gevraagde advies van de Raad van State wordt op belangrijke punten niet gevolgd.³ Bij brief van 10 december 2014 heeft de Eerste Kamer aangegeven dat de regering er niet mee kan volstaan om de huidige wet ongewijzigd te handhaven tot het wetsvoorstel is aangenomen.

¹ Bijlage bij de brief van Minister Opstelten aan de Tweede Kamer d.d. 17 november 2014, Kamerstukken II 2014/14, 33 542, nr. 16.

² HvJEU 8 april 2014, gevoegde zaken C-293/12 en C-594/12 (Digital Rights Ireland/Ireland en Seitlinger)

³ Advies van 17 juli 2014, bijlage bij de brief van Minister Opstelten aan de Tweede Kamer d.d. 17 november 2014, Kamerstukken II 2014/14, 33 542, nr. 16.

De volgende zeven aandachtspunten dienen tot wijziging van het wetsvoorstel te leiden.

1. Langdurig opslaan van gegevens van niet-verdachte personen is een schending van de privacy

Het wetsvoorstel brengt geen verandering in de praktijk dat er van álle telecommunicerende burgers gegevens worden bewaard, ook van personen bij wie er geen enkele aanwijzing bestaat dat hun gedrag verband heeft met zware criminaliteit. Daarmee blijft de voortdurende grote schending van de privacy voortbestaan. Er wordt geen enkel verband gelegd tussen de gegevens die moeten worden bewaard en een bedreiging van de openbare veiligheid.

Het Hof van Justitie heeft de Dataretentierichtlijn ongeldig verklaard omdat die richtlijn de bewaring is niet beperkte tot gegevens die betrekking hebben op een bepaalde periode en/of een bepaalde geografische zone en/of een kring van bepaalde personen die op een of andere wijze betrokken kunnen zijn bij zware criminaliteit, of op personen voor wie de bewaring van de gegevens om andere redenen zou kunnen helpen bij het voorkomen, opsporen of vervolgen van zware criminaliteit. Het wetsvoorstel bevat desondanks nog al deze elementen.

Daarmee is nog steeds niet voldaan aan de eis dat de inbreuk op de privacy grondrechten noodzakelijk moet zijn.

2. De wet moet duidelijk en precies zijn en moet voldoende waarborgen bevatten

Het wetsvoorstel moet voldoende waarborgen tegen misbruik en willekeur bevatten en moet voldoende duidelijk en precies zijn geformuleerd. Duidelijk moet zijn onder welke omstandigheden en voorwaarden de overheid maatregelen mag inzetten.⁴ Het EHRM eist een gedetailleerde wettelijke regeling: *'the law must indicate the scope of any such discretion conferred on the competent authorities and the manner of its exercise with sufficient clarity'*.⁵

Het Hof van Justitie heeft bepaald dat er minimumregels moeten bestaan om te zorgen *'dat de personen van wie de gegevens zijn bewaard over voldoende garanties beschikken dat hun persoonsgegevens doeltreffend worden beschermd tegen het risico van misbruik en tegen elke onrechtmatige raadpleging en elk onrechtmatig gebruik van deze gegevens'*, met name wanneer de gegevens automatisch worden verwerkt en het risico

⁴ EHRM Khan t. VK, 12 mei 2000, appl.nr. 35394/97, par. 26; EHRM Uzun t. Duitsland, 2 september 2010, appl.nr.35623/05, par. 63; EHRM Weber en Saravia (n-o), 29 juni 2006, 54934/00, par. 93; EHRM Liberty and others t. VK, 1 juli 2008, appl.nr. 58243/00, par. 62-63. Of een wettelijke regeling aan deze eisen voldoet, hangt onder meer af van *'the nature, scope and duration of the possible measures, the grounds required for ordering them, the authorities competent to permit, carry out and supervise them, and the kind of remedy provided by the national law.'*

⁵ EHRM Weber en Saravia (n-o), 29 juni 2006, 54934/00, par. 94; EHRM Liberty and others t. VK, 1 juli 2008, appl.nr. 58243/00, par. 62-63.

dat ze op onrechtmatige wijze worden geraadpleegd aanzienlijk is.⁶ Het wetsvoorstel voldoet niet aan deze algemene uitgangspunten.

3. De bewaartermijnen zijn te lang

Het wetsvoorstel beoogt de huidige bewaartermijnen in stand te houden. Die bewaartermijnen zijn te lang. Nu de Dataretentierichtlijn met terugwerkende kracht ongeldig is verklaard, dient de lengte van de bewaartermijn opnieuw te worden gezien, in het licht van het arrest van het Hof van Justitie, de e-privacyrichtlijn, de artikelen 7 en 8 van het Handvest, de artikel 8 en 10 EVRM en artikel 10 van de Grondwet. De regering dient te motiveren welke bewaartermijnen noodzakelijk en proportioneel zijn, mede in het licht van de effectiviteit van de opsporing. Uitgangspunt dient te zijn dat de bewaartermijnen op basis van objectieve criteria worden vastgesteld om te waarborgen dat deze beperkt zijn tot wat strikt noodzakelijk is. De bewaartermijnen dienen in ieder geval substantieel ingekort te worden. Het verschil met de bewaartermijn voor kentekenplaten (4 weken) valt daarbij op.

4. De voorgestelde rechterlijke toetsing is met onvoldoende waarborgen omgeven

De voorgestelde rechterlijke toetsing voldoet niet aan de eisen die de jurisprudentie van het EVRM en het arrest van het Hof van Justitie van 8 april 2014 daaraan stellen. De door de rechter te hanteren criteria zijn niet duidelijk, en ook de procedurele aspecten zijn onvoldoende omschreven.

5. Onvoldoende waarborgen met betrekking tot het gebruik van gegevens

Het wetsvoorstel dient de kring van personen die de bewaarde gegevens mogen raadplegen en gebruiken te beperken, en dient een strikte binding aan het doel waarvoor de gegevens mogen worden gebruikt te bevatten. Er dienen voorts waarborgen te komen met betrekking tot het vernietigen van gegevens.

6. Bescherming tegen alle overheidsdiensten is noodzakelijk

De wettelijke bescherming dient te gelden tegenover alle overheidsdiensten die zich met onderzoek en opsporing bezighouden. Het wetsvoorstel richt zich echter uitsluitend op strafzaken (OM en politie). Er dient gewaarborgd te worden dat alle overheidsdiensten, inclusief de AIVD, de MIVD en de FIOD, zich hier aan houden.

7. Geen waarborgen voor geheimhouders

Het wetsvoorstel bevat geen waarborgen voor personen die vanuit hun functie een speciale positie als geheimhouder hebben (zoals advocaten, artsen, notarissen en journalisten die hun bronnen moeten beschermen). Voor geheimhouders klemt te meer dat rechterlijke toetsing plaatsvindt voordat de overheid informatie opvraagt die kan leiden tot toegang tot vertrouwelijke informatie. De Nederlandse Staat is al drie maal

⁶ Hof van Justitie van de Europese Unie, Digital Rights Ireland en Seitlinger, 8 april 2014, C-293/12 en C594/12, par. 54; EHRM (GK) S en Marper t. VK, 4 december 2008, appl.nrs. 30562/04 en 30566/04, par. 103; EHRM M. K. t. Frankrijk, 18 april 2013, appl.nr. 19522/09, par. 35.

veroordeeld door het EHRM in zaken over journalistiek brongeheim wegens schending van artikelen 8 en 10 EVRM en daarbij is expliciet gewezen op het ontbreken van een voorafgaande rechterlijke toetsing.⁷ Tot op heden ontbreekt een dergelijke wettelijke regeling. Een wettelijke regeling moet voorzien in een systeem, waarbij de vraag of een persoon recht heeft op een verschoningsrecht niet door de aanbieder zelf hoeft te worden beoordeeld, maar door een onafhankelijke instantie.

Conclusie

De conclusie is dat het wetsvoorstel een zeer ruime en bijzonder zware inmenging vormt op het recht op privacy, zoals gewaarborgd door de artikelen 7 en 8 van het Handvest, artikel 8 van het EVRM en artikel van de Grondwet. Zou het wetsvoorstel in deze vorm worden aangenomen, dan zal dat bij alle burgers het gevoel opwekken dat hun privéleven constant in de gaten wordt gehouden. Het wetsvoorstel dient met inachtneming van bovenstaande aandachtspunten te worden aangepast.

Hoogachtend,

mr. F.F. Blokhuis en mr. O.M.B.J. Volgenant

⁷ EHRM, *Voskuil v. Nederland*, 22 november 2007, nr. 64752/01, EHRM, Grote Kamer, *Sanoma v. Nederland*, 14 september 2010, nr. 38224/03: *First and foremost among these safeguards is the guarantee of review by a judge or other independent and impartial decision-making body. (...) It is clear, in the Court's view, that the exercise of any independent review that only takes place subsequently to the handing over of material capable of revealing such sources would undermine the very essence of the right to confidentiality*, en EHRM, *Telegraaf v. Nederland*, 22 november 2012, nr. 39315/06: *Review post factum (...) cannot restore the confidentiality of journalistic sources once it is destroyed. The Court thus finds that the law did not provide safeguards appropriate to the use of powers of surveillance against journalists with a view to discovering their journalistic sources. There has therefore been a violation of Articles 8 and 10 of the Convention.*